

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 12ης Ιανουαρίου 2023*

«Προδικαστική παραπομπή – Οδηγία (ΕΕ) 2015/2302 – Άρθρο 14, παράγραφος 1 – Οργανωμένα ταξίδια και συνδεδεμένοι ταξιδιωτικοί διακανονισμοί – Εκτέλεση σύμβασης οργανωμένου ταξιδιού – Ευθύνη του διοργανωτή – Μέτρα για την καταπολέμηση της παγκόσμιας εξάπλωσης λοιμώδους νόσου – Πανδημία της COVID-19 – Περιορισμοί επιβληθέντες στον τόπο προορισμού και στον τόπο κατοικίας του ταξιδιώτη καθώς και σε άλλες χώρες – Έλλειψη συμμόρφωσης των υπηρεσιών που παρασχέθηκαν στο πλαίσιο του πακέτου – Κατάλληλη μείωση της τιμής του πακέτου»

Στην υπόθεση C-396/21,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Landgericht München I (πρωτοδικείο Μονάχου I, Γερμανία) με απόφαση της 18ης Μαΐου 2021, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 29 Ιουνίου 2021, στο πλαίσιο της δίκης

ΚΤ,

ΝS

κατά

FTI Touristik GmbH,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Prechal (εισηγήτρια), πρόεδρο τμήματος, M. L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl και J. Passer, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: L. Medina

γραμματέας: D. Dittert, προϊστάμενος μονάδας,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 1ης Ιουνίου 2022,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την S. Šindelková, τον M. Smolek και τον J. Vlácil,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την A. Daniel και τον A. Ferrand,
- η Φινλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την H. Leppo,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον B.-R. Killmann, την I. Rubene και τη C. Valero,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2022,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 14, παράγραφος 1, της οδηγίας (ΕΕ) 2015/2302 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2015, σχετικά με τα οργανωμένα ταξίδια και τους συνδεδεμένους ταξιδιωτικούς διακανονισμούς, η οποία τροποποιεί τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 και την οδηγία 2011/83/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και καταργεί την οδηγία 90/314/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2015, L 326, σ. 1).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, δύο ταξιδιωτών, των ΚΤ και ΝS (στο εξής: εκκαλούντες της κύριας δίκης), και, αφετέρου, ενός διοργανωτή ταξιδιών, της FTI Touristik GmbH, με αντικείμενο το αίτημα για μείωση της τιμής ενός οργανωμένου ταξιδιού λόγω περιορισμών που επιβλήθηκαν στον τόπο προορισμού των δύο ταξιδιωτών, προκειμένου να καταπολεμηθεί η εξάπλωση της πανδημίας της COVID-19, και της πρόωρης επιστροφής τους στον τόπο της αναχώρησης.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 31 και 34 της οδηγίας 2015/2302 έχουν ως εξής:
«(31) Οι ταξιδιώτες θα πρέπει επίσης να έχουν τη δυνατότητα να λύουν τη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού ανά πάσα στιγμή πριν από την έναρξη του πακέτου, έναντι καταβολής εύλογης και δικαιολογημένης χρέωσης καταγγελίας, στην οποία συνυπολογίζεται η αναμενόμενη εξοικονόμηση κόστους και τα έσοδα από την εναλλακτική αξιοποίηση των ταξιδιωτικών υπηρεσιών. Θα πρέπει επίσης να έχουν το δικαίωμα να λύουν τη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού χωρίς χρέωση καταγγελίας όταν αναπόφευκτες και έκτακτες περιστάσεις επηρεάζουν σημαντικά την εκτέλεση του πακέτου. Αυτό μπορεί να αφορά, για παράδειγμα, πόλεμο, άλλα σοβαρά προβλήματα ασφάλειας, όπως η τρομοκρατία, σημαντικούς κινδύνους για την ανθρώπινη υγεία, όπως η εκδήλωση κρουσμάτων σοβαρής ασθένειας στον ταξιδιωτικό προορισμό, ή φυσικές καταστροφές όπως πλημμύρες, σεισμοί ή καιρικές συνθήκες που καθιστούν αδύνατη την ασφαλή μετάβαση στον προορισμό κατά τα συμφωνηθέντα στη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού.»

[...]

(34) Είναι σκόπιμο να θεσπιστούν ειδικοί κανόνες για διορθωτικά μέτρα σε περίπτωση μη συμμόρφωσης προς τους όρους της σύμβασης οργανωμένου ταξιδιού. Ο ταξιδιώτης θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να απαιτεί επίλυση των προβλημάτων και, όταν σημαντικό μέρος των ταξιδιωτικών υπηρεσιών που προβλέπονται στη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού δεν μπορεί να παρασχεθεί, θα πρέπει να προσφέρ[ον]ται στον ταξιδιώτη κατάλληλοι εναλλακτικοί διακανονισμοί. Αν ο διοργανωτής δεν αποκαταστήσει την έλλειψη συμμόρφωσης εντός εύλογης προθεσμίας που τάσσει ο ταξιδιώτης, θα πρέπει να δύναται να το πράξει ο ίδιος ο ταξιδιώτης και να ζητήσει επιστροφή των αναγκαίων δαπανών. Σε ορισμένες περιπτώσεις δεν θα πρέπει να είναι αναγκαίος ο καθορισμός προθεσμίας, κυρίως όταν απαιτείται άμεση αποκατάσταση. Αυτό θα ίσχυε, για παράδειγμα, όταν ο ταξιδιώτης αναγκάζεται να πάρει ταξί για να προλάβει εγκαίρως την πτήση του λόγω καθυστέρησης του λεωφορείου που παρέχει ο διοργανωτής. Οι ταξιδιώτες θα πρέπει επίσης να δικαιούνται μείωση της τιμής, λύση της σύμβασης οργανωμένου ταξιδιού και/ή αποζημίωση. Αποζημίωση θα πρέπει να παρέχεται επίσης για μη υλικές ζημιές, όπως η απώλεια απόλαυσης του ταξιδιού ή των διακοπών λόγω σοβαρών προβλημάτων κατά την τέλεση των σχετικών ταξιδιωτικών υπηρεσιών. Ο ταξιδιώτης θα πρέπει να ενημερώσει τον διοργανωτή χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, λαμβάνοντας υπόψη τα περιστατικά της υπόθεσης, για οιαδήποτε έλλειψη συμμόρφωσης διαπιστώσει κατά την παροχή ταξιδιωτικής υπηρεσίας που περιλαμβάνεται στη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού. Η παράλειψη να το πράξει μπορεί να λαμβάνεται υπόψη κατά τον καθορισμό της αρμόζουσας μείωσης της τιμής ή της αποζημίωσης εάν η σχετική γνωστοποίηση θα είχε ως αποτέλεσμα την αποτροπή ή τον περιορισμό της ζημίας.»

4 Το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Αντικείμενο», ορίζει τα ακόλουθα:

«Στόχος της παρούσας οδηγίας είναι να συμβάλλει στην ορθή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και στην επίτευξη υψηλού και όσο το δυνατόν ομοιόμορφου επιπέδου προστασίας των καταναλωτών με την προσέγγιση ορισμένων πτυχών των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών όσον αφορά τις συμβάσεις μεταξύ των ταξιδιωτών και των εμπόρων ταξιδιωτικών υπηρεσιών για τα οργανωμένα ταξίδια και τους συνδεδεμένους ταξιδιωτικούς διακανονισμούς.»

5 Το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ορισμοί», έχει ως εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

[...]

12. ως “αναπόφευκτες και έκτακτες περιστάσεις” νοούνται καταστάσεις που εκφεύγουν από τον έλεγχο του μέρους που επικαλείται τέτοια κατάσταση, και οι συνέπειες της οποίας δεν θα μπορούσαν να αποφευχθούν ακόμη και αν είχαν ληφθεί όλα τα εύλογα μέτρα·

13. ως “έλλειψη συμμόρφωσης” νοείται η μη εκτέλεση ή η πλημμελής εκτέλεση των ταξιδιωτικών υπηρεσιών που περιλαμβάνονται σε πακέτο·

[...].».

- 6 Το άρθρο 13 της ίδιας οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ευθύνη για την εκτέλεση του πακέτου», προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι ο διοργανωτής είναι υπεύθυνος για την εκτέλεση των ταξιδιωτικών υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού, ανεξάρτητα από το εάν οι υπηρεσίες αυτές πρόκειται να εκτελεστούν από τον διοργανωτή ή από άλλους παρόχους ταξιδιωτικών υπηρεσιών.

[...]

2. Ο ταξιδιώτης ενημερώνει τον διοργανωτή χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, λαμβάνοντας υπόψη τις συγκεκριμένες περιστάσεις, σχετικά με οποιαδήποτε έλλειψη συμμόρφωσης διαπιστώνει κατά την εκτέλεση ταξιδιωτικής υπηρεσίας που περιλαμβάνεται στη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού.

3. Εάν κάποια από τις ταξιδιωτικές υπηρεσίες δεν εκτελείται σύμφωνα με τη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού, ο διοργανωτής υποχρεούται να αποκαταστήσει την έλλειψη συμμόρφωσης, εκτός εάν αυτό:

α) είναι αδύνατον· ή

β) συνεπάγεται δυσανάλογες δαπάνες, λαμβανομένης υπόψη της έκτασης της μη συμμόρφωσης και της αξίας των ταξιδιωτικών υπηρεσιών που θίγονται.

Εάν ο διοργανωτής, σύμφωνα με το στοιχείο α) ή β) του πρώτου εδαφίου της παρούσας παραγράφου, δεν αποκαταστήσει την έλλειψη συμμόρφωσης, τότε εφαρμόζεται το άρθρο 14.

[...]»

- 7 Το άρθρο 14 της οδηγίας 2015/2302, το οποίο φέρει τον τίτλο «Μείωση της τιμής και αποζημίωση», ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι ο ταξιδιώτης δικαιούται κατάλληλη μείωση της τιμής για οποιαδήποτε περίοδο έλλειψης συμμόρφωσης, εκτός εάν ο διοργανωτής αποδείξει ότι η έλλειψη συμμόρφωσης καταλογίζεται στον ταξιδιώτη.

2. Ο ταξιδιώτης δικαιούται να λάβει κατάλληλη αποζημίωση από τον διοργανωτή για οποιαδήποτε ζημία υφίσταται λόγω τυχόν έλλειψης συμμόρφωσης. Η αποζημίωση καταβάλλεται χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση.

3. Ο ταξιδιώτης δεν έχει δικαίωμα αποζημίωσης, εάν ο διοργανωτής αποδείξει ότι η έλλειψη συμμόρφωσης:

α) καταλογίζεται στον ταξιδιώτη·

β) καταλογίζεται σε τρίτο πρόσωπο ξένο προς την παροχή των ταξιδιωτικών υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού και έχει απρόβλεπτο ή αναπότρεπτο χαρακτήρα· ή

γ) οφείλεται σε αναπόφευκτες και έκτακτες περιστάσεις.

[...]»

Το γερμανικό δίκαιο

- 8 Το άρθρο 651i του Bürgerliches Gesetzbuch (αστικού κώδικα, στο εξής: BGB) προβλέπει τα ακόλουθα:

«(1) Ο διοργανωτής του ταξιδιού οφείλει να παράσχει στον ταξιδιώτη το οργανωμένο ταξίδι απαλλαγμένο από ελαττώματα.

(2) Το οργανωμένο ταξίδι είναι απαλλαγμένο από ελαττώματα εφόσον διαθέτει τα συμφωνημένα ποιοτικά χαρακτηριστικά. Εάν δεν υφίσταται συμφωνία ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του ταξιδιού, το οργανωμένο ταξίδι είναι απαλλαγμένο από ελαττώματα εφόσον

1. είναι κατάλληλο για να καλύψει τη χρήση που προβλέπει η σύμβαση, άλλως
2. είναι κατάλληλο για να καλύψει τη συνήθη χρήση και διαθέτει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά τα οποία διαθέτουν συνήθως τα οργανωμένα ταξίδια του ίδιου τύπου και τα οποία μπορεί να αναμένει ο ταξιδιώτης ανάλογα με τον τύπο του οργανωμένου ταξιδιού.

Ελάττωμα υφίσταται και στην περίπτωση που ο διοργανωτής του ταξιδιού δεν παρέχει ορισμένες ταξιδιωτικές υπηρεσίες ή τις παρέχει με αδικαιολόγητη καθυστέρηση.

(3) Εάν το οργανωμένο ταξίδι παρουσιάζει ελαττώματα, ο ταξιδιώτης δύναται, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις που ορίζουν οι ακόλουθες διατάξεις και δεν υφίσταται άλλη πρόβλεψη,

[...]

6. να ασκήσει τα δικαιώματα που απορρέουν από μείωση της τιμής του ταξιδιού (άρθρο 651m)
[...]

[...]».

- 9 Το άρθρο 651m του BGB ορίζει τα εξής:

«Η τιμή του ταξιδιού μειώνεται για το χρονικό διάστημα κατά το οποίο υφίσταται η έλλειψη συμμόρφωσης. Σε περίπτωση μείωσης, η τιμή του ταξιδιού μειώνεται κατά τον λόγο της αξίας που θα είχε το απαλλαγμένο από ελαττώματα οργανωμένο ταξίδι, κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως, διά την πραγματική του αξία. Εφόσον απαιτείται, το ύψος της μείωσης καθορίζεται κατόπιν εκτιμήσεως.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 10 Στις 30 Δεκεμβρίου 2019 οι εκκαλούντες της κύριας δίκης αγόρασαν από την FTI Touristik οργανωμένο ταξίδι το οποίο περιλάμβανε, αφενός, πτήση μετ' επιστροφής από Γερμανία προς Γκραν Κανάρια (Ισπανία) και, αφετέρου, διαμονή στην εν λόγω νήσο για το χρονικό διάστημα από 13 έως 27 Μαρτίου 2020. Οι εκκαλούντες της κύριας δίκης μετέβησαν πράγματι στον τόπο προορισμό τους, όπως είχαν προγραμματίσει.

- 11 Ωστόσο, στις 15 Μαρτίου 2020 οι ισπανικές αρχές έλαβαν μέτρα σε ολόκληρη την ισπανική επικράτεια για την καταπολέμηση της εξάπλωσης της πανδημίας της COVID-19 τα οποία συνεπάγονταν, μεταξύ άλλων, τον αποκλεισμό της πρόσβασης στις παραλίες της Γκραν Κανάρια και την εφαρμογή σε αυτήν απαγόρευσης της κυκλοφορίας. Στο ξενοδοχείο όπου διέμεναν οι εκκαλούντες της κύριας δίκης επετράπη, συνεπώς, στους πελάτες να εξέρχονται των δωματίων τους μόνον προκειμένου να γευματίσουν, η δε πρόσβαση στις πισίνες και στις ξαπλώστρες αποκλείστηκε και το πρόγραμμα ψυχαγωγίας ματαιώθηκε. Στις 18 Μαρτίου 2020 οι εκκαλούντες της κύριας δίκης ενημερώθηκαν ότι έπρεπε να βρίσκονται σε ετοιμότητα προκειμένου να αναχωρήσουν από το νησί ανά πάσα στιγμή, τη δε μεθεπόμενη μέρα υποχρεώθηκαν να επιστρέψουν στη Γερμανία.
- 12 Κατά την επιστροφή τους, οι εκκαλούντες της κύριας δίκης ζήτησαν από την FTI Touristik να μειώσει την τιμή του οργανωμένου ταξιδιού τους κατά 70 %, ήτοι κατά το ποσό των 1 018,50 ευρώ. Η FTI Touristik απέρριψε το αίτημα, φρονώντας ότι δεν μπορούσε να θεωρηθεί υπεύθυνη για περίσταση που συνιστούσε «γενικό κίνδυνο ζωής». Κατόπιν της απορρίψεως από την εταιρία του εν λόγω αιτήματος, οι εκκαλούντες της κύριας δίκης άσκησαν αγωγή ενώπιον του Amtsgericht München (ειρηνοδικείου Μονάχου, Γερμανία) προκειμένου να τους επιδικαστεί η ζητηθείσα μείωση της τιμής.
- 13 Με απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2020, το ως άνω δικαστήριο απέρριψε την αγωγή, κρίνοντας ότι τα μέτρα που είχαν λάβει οι ισπανικές αρχές για την καταπολέμηση της εξάπλωσης της πανδημίας της COVID-19 αποτελούσαν μέτρα προστασίας της υγείας των εκκαλούντων της κύριας δίκης και ότι η προστασία αυτή δεν συνεπαγόταν «ελάττωμα» του οργανωμένου ταξιδιού τους, κατά την έννοια του άρθρου 651i του BGB. Το ίδιο δικαστήριο υπογραμμίζει, συναφώς, ότι οι εκμεταλλευόμενοι το ξενοδοχείο στο οποίο διέμεναν οι εκκαλούντες της κύριας δίκης ήταν υποχρεωμένοι να λάβουν μέτρα για την προστασία των πελατών τους.
- 14 Οι εκκαλούντες της κύριας δίκης άσκησαν έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου Landgericht München I (πρωτοδικείου Μονάχου I, Γερμανία). Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι είναι ασφαλώς δυνατό να θεωρηθεί ότι ο διοργανωτής οργανωμένου ταξιδιού υπέχει ευθύνη για ελάττωμα το οποίο φέρουν οι οικείες ταξιδιωτικές υπηρεσίες και οφείλεται στην εφαρμογή των μέτρων προστασίας της υγείας, δεδομένης της αντικειμενικής ευθύνης του διοργανωτή που προβλέπεται στο άρθρο 651i του BGB. Εντούτοις, κατά τον χρόνο του ταξιδιού των εκκαλούντων της κύριας δίκης, μέτρα παρόμοια με αυτά που έλαβαν οι ισπανικές αρχές για την καταπολέμηση της εξάπλωσης της πανδημίας της COVID-19 είχαν ληφθεί και στη Γερμανία, οπότε τα επιβληθέντα στον τόπο προορισμού μέτρα θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως «συνήθεις περιστάσεις» που επικράτησαν σε ολόκληρη την Ευρώπη λόγω της πανδημίας και όχι ως έκτακτες περιστάσεις οι οποίες αφορούσαν τον συγκεκριμένο τόπο προορισμού.
- 15 Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται κατά πόσον είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι οι ανωτέρω επιβληθέντες περιορισμοί εντάσσονται στον «γενικό κίνδυνο ζωής» που αποκλείει την ευθύνη του διοργανωτή του οικείου οργανωμένου ταξιδιού. Επικαλείται, συναφώς, απόφαση του Bundesgerichtshof (Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, Γερμανία), με την οποία κατ' ουσίαν κρίθηκε, μεταξύ άλλων, ότι η συμβατική εγγύηση στον τομέα των ταξιδιών μπορεί να περιοριστεί όσον αφορά περιστάσεις που εμπίπτουν αποκλειστικά στην προσωπική σφαίρα του ταξιδιώτη ή στο πλαίσιο των οποίων πραγματώνεται κίνδυνος το βάρος του οποίου καλείται να φέρει ο ταξιδιώτης και στην καθημερινή του ζωή. Επομένως, ο ταξιδιώτης υποχρεούται να φέρει το βάρος των κινδύνων που συνδέονται με δραστηριότητα εμπίπτουσα στον «γενικό κίνδυνο ζωής» στις περιπτώσεις που ουδόλως μπορεί να καταλογιστεί στον διοργανωτή του ταξιδιού

παράβαση υποχρέωσης ή άλλη γενεσιουργός αιτία ευθύνης. Τούτο ισχύει όταν, ανεξαρτήτως των προβλεπόμενων στο οργανωμένο ταξίδι ταξιδιωτικών παροχών, ο ταξιδιώτης υποστεί κάποιο ατύχημα στον τόπο των διακοπών του, ασθενήσει, καταστεί θύμα ποινικού αδικήματος ή, για οποιονδήποτε άλλον προσωπικό λόγο, δεν μπορεί πλέον να επωφεληθεί των οικείων παροχών.

16 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ακόμη ότι, μολονότι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 31 της οδηγίας 2015/2302, οι συντάκτες της οδηγίας συμπεριέλαβαν στις «αναπόφευκτες και έκτακτες περιστάσεις», κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, την «εκδήλωση κρουσμάτων σοβαρής ασθένειας στον ταξιδιωτικό προορισμό», εντούτοις μπορεί να υποτεθεί ότι οι εν λόγω συντάκτες δεν είχαν εξετάσει την περίπτωση πανδημίας.

17 Υπό τις ως άνω περιστάσεις, το Landgericht München I (πρωτοδικείο Μονάχου I, Γερμανία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Συνιστούν οι περιορισμοί που έχουν επιβληθεί λόγω λοιμώδους νόσου η οποία έχει εξαπλωθεί στον ταξιδιωτικό προορισμό έλλειψη συμμόρφωσης κατά την έννοια του άρθρου 14, παράγραφος 1, της οδηγίας [2015/2302], ακόμη και αν, λόγω της παγκόσμιας μετάδοσης της λοιμώδους νόσου, τέτοιοι περιορισμοί έχουν επιβληθεί τόσο στον τόπο κατοικίας του ταξιδιώτη όσο και σε άλλες χώρες;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

18 Με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/2302 έχει την έννοια ότι ο ταξιδιώτης δικαιούται μείωση της τιμής του οργανωμένου ταξιδιού του, όταν τυχόν έλλειψη συμμόρφωσης των ταξιδιωτικών υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στο πακέτο οφείλεται σε περιορισμούς που επιβλήθηκαν στον τόπο προορισμού του ταξιδιώτη προκειμένου να καταπολεμηθεί η εξάπλωση λοιμώδους νόσου και όταν έχουν επιβληθεί τέτοιοι περιορισμοί και στον τόπο κατοικίας του ταξιδιώτη καθώς και σε άλλες χώρες λόγω της παγκόσμιας εξάπλωσης της συγκεκριμένης λοιμώδους νόσου.

19 Συναφώς, κατά πάγια νομολογία, για την ερμηνεία διάταξης του δικαίου της Ένωσης επιβάλλεται η συνεκτίμηση όχι μόνον του γράμματός της, αλλά και του πλαισίου στο οποίο αυτή εντάσσεται, καθώς και των σκοπών που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος και, εφόσον παρίσταται ανάγκη, του ιστορικού της θεσπίσεώς της (απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2022, IG Metall και ver.di, C-677/20, EU:C:2022:800, σκέψη 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

20 Όσον αφορά, κατά πρώτον, το γράμμα του άρθρου 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/2302, η διάταξη αυτή ορίζει ότι τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι ο ταξιδιώτης δικαιούται κατάλληλη μείωση της τιμής για οποιαδήποτε περίοδο έλλειψης συμμόρφωσης, εκτός εάν ο διοργανωτής αποδείξει ότι η έλλειψη συμμόρφωσης καταλογίζεται στον ταξιδιώτη.

21 Επομένως, από το γράμμα της διάταξης προκύπτει ότι το δικαίωμα του ταξιδιώτη για μείωση της τιμής του πακέτου εξαρτάται από τη μοναδική προϋπόθεση ότι οι παρασχεθείσες ταξιδιωτικές υπηρεσίες παρουσιάζουν έλλειψη συμμόρφωσης. Κατά το άρθρο 3, σημείο 13, της οδηγίας 2015/2302, ως «έλλειψη συμμόρφωσης» νοείται η μη εκτέλεση ή η πλημμελής εκτέλεση των ταξιδιωτικών υπηρεσιών που περιλαμβάνονται σε πακέτο.

- 22 Συνεπώς, η μη εκτέλεση ή η πλημμελής εκτέλεση των ταξιδιωτικών υπηρεσιών αρκεί ώστε να παράσχει στον ταξιδιώτη το δικαίωμα να επιτύχει την εκ μέρους του διοργανωτή που του πώλησε το πακέτο μείωση της τιμής αυτού. Η αιτία της έλλειψης συμμόρφωσης –μεταξύ άλλων το κατά πόσον αυτή μπορεί να αποδοθεί στον διοργανωτή– δεν ασκεί επιρροή. Ειδικότερα, όπως επισήμανε και η γενική εισαγγελέας στο σημείο 17 των προτάσεων της, η διαπίστωση της έλλειψης συμμόρφωσης είναι αντικειμενική, υπό την έννοια ότι απαιτεί μόνο σύγκριση μεταξύ των υπηρεσιών που περιλαμβάνονταν στο πακέτο που αγόρασε ο ταξιδιώτης με εκείνες που πράγματι παρασχέθηκαν σε αυτόν.
- 23 Το γράμμα της ίδιας διάταξης προβλέπει μία μόνον εξαίρεση από το εν λόγω δικαίωμα του ταξιδιώτη, ήτοι όταν η έλλειψη συμμόρφωσης καταλογίζεται στον ίδιο. Λαμβανομένου υπόψη του σαφούς νοήματος της εξαίρεσης αυτής και της στενής ερμηνείας της οποίας τυγχάνει κάθε εξαίρεση, η συγκεκριμένη εξαίρεση δεν μπορεί να αφορά άλλες περιπτώσεις πλην εκείνων όπου η έλλειψη συμμόρφωσης καταλογίζεται στον ταξιδιώτη.
- 24 Από τη γραμματική ερμηνεία του άρθρου 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/2302 προκύπτει, ως εκ τούτου, ότι η μη εκτέλεση ή η πλημμελής εκτέλεση των ταξιδιωτικών υπηρεσιών που περιλαμβάνονται σε πακέτο παρέχει στον οικείο ταξιδιώτη το δικαίωμα να τύχει μείωσης της τιμής υπό οποιεσδήποτε περιστάσεις, πλην εκείνης όπου η μη εκτέλεση ή η πλημμελής εκτέλεση καταλογίζεται στον ίδιο. Συνεπώς, το ζήτημα αν η έλλειψη συμμόρφωσης των ταξιδιωτικών υπηρεσιών καταλογίζεται στον διοργανωτή ή σε άλλα πρόσωπα –πλην του ταξιδιώτη– ή αν αυτή οφείλεται σε περιστάσεις που εκφεύγουν από τον έλεγχο του διοργανωτή, όπως είναι οι «αναπόφευκτες και έκτακτες περιστάσεις», κατά την έννοια του άρθρου 3, σημείο 12, της οδηγίας 2015/2302, δεν ασκεί επιρροή ως προς την ύπαρξη του δικαιώματος του ταξιδιώτη να τύχει μείωσης της τιμής.
- 25 Όσον αφορά, κατά δεύτερον, το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/2302, επισημαίνεται ότι η συγκεκριμένη διάταξη εντάσσεται στο εναρμονισμένο καθεστώς συμβατικής ευθύνης των διοργανωτών οργανωμένων ταξιδιών το οποίο καθιερώνουν τα άρθρα 13 και 14 της οδηγίας, τα οποία εμπίπτουν στο κεφάλαιο IV αυτής με τίτλο «Εκτέλεση του πακέτου». Χαρακτηριστικά γνωρίσματα του εν λόγω καθεστώτος ευθύνης είναι η αντικειμενική ευθύνη του διοργανωτή και ο περιοριστικός καθορισμός των περιπτώσεων στις οποίες αυτός μπορεί να απαλλαγεί από τη συγκεκριμένη ευθύνη.
- 26 Ειδικότερα, το άρθρο 13 της οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ευθύνη για την εκτέλεση του πακέτου», προβλέπει στην παράγραφο 1 ότι τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι ο διοργανωτής είναι υπεύθυνος για την εκτέλεση των ταξιδιωτικών υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού, ανεξάρτητα από το εάν οι υπηρεσίες αυτές πρόκειται να εκτελεστούν από τον διοργανωτή ή από άλλους παρόχους ταξιδιωτικών υπηρεσιών. Η παράγραφος 3 του ίδιου άρθρου ορίζει ότι, εάν κάποια από τις ταξιδιωτικές υπηρεσίες δεν εκτελείται σύμφωνα με τη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού, ο διοργανωτής υποχρεούται, κατ' αρχήν, να αποκαταστήσει την έλλειψη συμμόρφωσης και, στις περιπτώσεις που δεν μπορεί να το πράξει, εφαρμόζεται το άρθρο 14 της οδηγίας.
- 27 Το άρθρο 14 της οδηγίας 2015/2302, το οποίο φέρει τον τίτλο «Μείωση της τιμής και αποζημίωση», παρέχει, πέραν του δικαιώματος του ταξιδιώτη για μείωση της τιμής το οποίο προβλέπεται στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού, το αυτοτελές δικαίωμα αποζημίωσης το οποίο προσδιορίζεται στις παραγράφους 2 και 3 του ίδιου άρθρου. Το συγκεκριμένο δικαίωμα λήψης αποζημίωσης από τον διοργανωτή αφορά οποιαδήποτε ζημία την οποία υφίσταται ο ταξιδιώτης λόγω της έλλειψης συμμόρφωσης των παρεχόμενων ταξιδιωτικών υπηρεσιών, εκτός

αν η έλλειψη συμμόρφωσης είτε καταλογίζεται στον ίδιο τον ταξιδιώτη ή σε τρίτο πρόσωπο ξένο προς την παροχή των οικείων ταξιδιωτικών υπηρεσιών και έχει απρόβλεπτο ή αναπότρεπτο χαρακτήρα είτε οφείλεται σε «αναπόφευκτες και έκτακτες περιστάσεις». Όπως επισήμανε και η γενική εισαγγελέας στο σημείο 23 των προτάσεών της, από τη διάρθρωση του άρθρου 14 της οδηγίας 2015/2302 προκύπτει ότι οι εξαιρέσεις από το δικαίωμα αποζημίωσης αφορούν ειδικά το δικαίωμα αυτό και δεν είναι δυνατόν να επεκταθούν στο δικαίωμα για μείωση της τιμής.

- 28 Συνεπώς, η συστηματική ερμηνεία του άρθρου 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/2302 επιρρωννύει τη γραμματική ερμηνεία της διάταξης αυτής, καθόσον από τη συστηματική ερμηνεία προκύπτει ότι η εν λόγω διάταξη εντάσσεται σε καθεστώς ευθύνης το οποίο συγκεντρώνει τη συμβατική ευθύνη στο πρόσωπο του διοργανωτή.
- 29 Όσον αφορά, κατά τρίτον, τον σκοπό τον οποίον επιδιώκει η οδηγία 2015/2302, από το άρθρο 1 της οδηγίας προκύπτει ότι ο σκοπός αυτός συνίσταται, μεταξύ άλλων, στη διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών. Επομένως, η γραμματική ερμηνεία του άρθρου 14, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας επιρρωννύεται, επίσης, από την τελολογική ερμηνεία της. Ειδικότερα, διασφαλίζεται υψηλό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών μέσω της παροχής στους ταξιδιώτες δικαιώματος για μείωση της τιμής σε κάθε περίπτωση έλλειψης συμμόρφωσης των παρεχόμενων ταξιδιωτικών υπηρεσιών, ανεξαρτήτως της αιτίας και του καταλογισμού της εν λόγω έλλειψης συμμόρφωσης και με μοναδική εξαίρεση από το δικαίωμα αυτό την περίπτωση που η έλλειψη συμμόρφωσης καταλογίζεται στον ταξιδιώτη.
- 30 Τέλος, κατά τέταρτον, το ιστορικό θεσπίσεως της οδηγίας 2015/2302 ενισχύει επίσης τη γραμματική ερμηνεία του άρθρου 14, παράγραφος 1, της οδηγίας. Ειδικότερα, όπως επισημαίνει η γενική εισαγγελέας στο σημείο 25 των προτάσεών της, η αρχική πρόταση της συγκεκριμένης οδηγίας προέβλεπε τις ίδιες εξαιρέσεις όσον αφορά τόσο το δικαίωμα για μείωση της τιμής του πακέτου όσο και το δικαίωμα του ταξιδιώτη να λάβει αποζημίωση. Εντούτοις, κατά τη διάρκεια της νομοθετικής διαδικασίας, οι εξαιρέσεις από το δικαίωμα για μείωση της τιμής διαχωρίστηκαν από τις εξαιρέσεις από το δικαίωμα για λήψη αποζημίωσης.
- 31 Συνεπώς, από το γράμμα και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/2302 καθώς και από τον σκοπό και το ιστορικό θεσπίσεως της οδηγίας αυτής προκύπτει ότι ο ταξιδιώτης έχει δικαίωμα να τύχει μείωσης της τιμής του πακέτου το οποίο έχει αγοράσει σε κάθε περίπτωση που οι παρεχόμενες ταξιδιωτικές υπηρεσίες παρουσιάζουν έλλειψη συμμόρφωσης, πλην μίας μόνον περίπτωσης, ήτοι εκείνης όπου η έλλειψη συμμόρφωσης καταλογίζεται στον ίδιο τον ταξιδιώτη. Επομένως, στον ταξιδιώτη παρέχεται το δικαίωμα για μείωση της τιμής ανεξαρτήτως του αν η έλλειψη συμμόρφωσης οφείλεται σε «αναπόφευκτες και έκτακτες περιστάσεις» που εκφεύγουν από τον έλεγχο του διοργανωτή.
- 32 Εν προκειμένω –και υπό την επιφύλαξη εξακρίβωσης στην οποία οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο– η έλλειψη συμμόρφωσης των υπό κρίση ταξιδιωτικών υπηρεσιών οφείλεται σε υγειονομικά μέτρα που ελήφθησαν στον τόπο προορισμού των εκκαλούντων της κύριας δίκης προκειμένου να καταπολεμηθεί η εξάπλωση της πανδημίας της COVID-19.
- 33 Τα εν λόγω υγειονομικά μέτρα, όπως και το γεγονός ότι ελήφθησαν παρόμοια μέτρα στον τόπο κατοικίας των εκκαλούντων της κύριας δίκης καθώς και σε άλλες χώρες, δεν παρακωλύουν το δικαίωμα των εκκαλούντων να τύχουν μείωσης της τιμής, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/2302. Το ζήτημα, ιδίως, αν, όπως επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο, πρώτον, τα μέτρα που ελήφθησαν για την καταπολέμηση της εξάπλωσης της πανδημίας της COVID-19 θα μπορούσαν να θεωρηθούν όχι ως έκτακτες περιστάσεις, αλλά ως

συνήθεις περιστάσεις, δεδομένου ότι είχαν ληφθεί σε πολλές άλλες χώρες, και αν, δεύτερον, τα μέτρα αυτά και οι συνέπειές τους εντάσσονται στον «γενικό κίνδυνο ζωής» το βάρος του οποίου υποχρεούται να φέρει ο ταξιδιώτης δεν ασκεί επιρροή όσον αφορά τον προσδιορισμό του αν υφίσταται δικαίωμά του για μείωση της τιμής του οικείου πακέτου, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/2302.

- 34 Ειδικότερα, όπως προκύπτει από τη σκέψη 22 της παρούσας αποφάσεως, η διαπίστωση της έλλειψης συμμόρφωσης των παρασχεθεισών υπηρεσιών απαιτεί μόνο σύγκριση μεταξύ των υπηρεσιών που περιλαμβάνονταν στο πακέτο που αγόρασε ο ταξιδιώτης και των υπηρεσιών που πράγματι παρασχέθηκαν σε αυτόν, οπότε ο έκτακτος ή συνήθης χαρακτήρας των περιστάσεων που περιέβαλαν την οικεία έλλειψη συμμόρφωσης δεν ασκεί επιρροή όσον αφορά το αν παρέχεται το εν λόγω δικαίωμα. Επιπλέον, μολονότι οι περιορισμοί τους οποίους επιβάλλουν οι δημόσιες αρχές στον ταξιδιώτη λόγω της παγκόσμιας εξάπλωσης της πανδημίας της COVID-19 συνιστούν κίνδυνο για εκείνον, εντούτοις η μη εκτέλεση ή η πλημμελής εκτέλεση υπηρεσιών οργανωμένου ταξιδιού που οφείλονται στους εν λόγω περιορισμούς δεν μπορούν να καταλογιστούν στον ταξιδιώτη. Πλην όμως, όπως εκτέθηκε στη σκέψη 23 της παρούσας αποφάσεως, μόνον ένας τέτοιος καταλογισμός μπορεί να απαλλάξει τον διοργανωτή από την υποχρέωσή του να χορηγήσει στον ταξιδιώτη μείωση της τιμής του πακέτου που αυτός αγόρασε στην περίπτωση έλλειψης συμμόρφωσης των παρασχεθεισών υπηρεσιών.
- 35 Το επιχείρημα της Τσεχικής Κυβέρνησης ότι η τήρηση της νομοθεσίας που εφαρμόζεται στον τόπο προορισμού του ταξιδιού αποτελεί σιωπηρή ρήτρα κάθε σύμβασης οργανωμένου ταξιδιού, οπότε η τήρηση των περιοριστικών μέτρων που λαμβάνουν οι αρχές στον τόπο προορισμού του ταξιδιού δεν μπορεί να θεωρηθεί ως περίπτωση έλλειψης συμμόρφωσης των παρασχεθεισών υπηρεσιών, δεν αναιρεί τη διαπίστωση που περιλαμβάνεται στη σκέψη 31 της παρούσας αποφάσεως. Ειδικότερα, μολονότι είναι αληθές ότι η τήρηση μιας τέτοιας ρύθμισης επιβάλλεται στα συμβαλλόμενα μέρη μιας σύμβασης οργανωμένου ταξιδιού ανεξαρτήτως τυχόν μείας της στη σύμβαση και ότι η τήρηση της ρύθμισης αυτής από τον διοργανωτή μπορεί να έχει ως συνέπεια τη διαπίστωση έλλειψης συμμόρφωσης των παρασχεθεισών ταξιδιωτικών υπηρεσιών, εντούτοις η εν λόγω έλλειψη συμμόρφωσης δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να καταλογιστεί στον ταξιδιώτη, με αποτέλεσμα ο ταξιδιώτης να δικαιούται μείωση της τιμής του πακέτου που αγόρασε. Δεδομένου δε ότι το δικαίωμα για μείωση του τιμήματος εδράζεται σε αντικειμενική ευθύνη του διοργανωτή, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 25 της παρούσας αποφάσεως, δεν ασκεί επιρροή συναφώς ούτε το γεγονός ότι η οικεία έλλειψη συμμόρφωσης δεν μπορεί ομοίως να αποδοθεί στον διοργανωτή.
- 36 Στο πλαίσιο της εκτίμησης του ζητήματος αν υφίσταται δικαίωμα για μείωση της τιμής, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/2302, το αιτούν δικαστήριο οφείλει ακόμη να λάβει υπόψη τα ακόλουθα στοιχεία.
- 37 Κατά πρώτον, όπως προκύπτει από τον συνδυασμό της διάταξης αυτής με το άρθρο 3, σημείο 13, της οδηγίας 2015/2302, η υποχρέωση του διοργανωτή να προβεί σε τέτοια μείωση της τιμής εκτιμάται μόνο σε σχέση με τις ταξιδιωτικές υπηρεσίες οι οποίες περιλαμβάνονταν στη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού και οι οποίες δεν εκτελέστηκαν ή εκτελέστηκαν πλημμελώς. Ο διοργανωτής δεν υποχρεούται να παράσχει αντιστάθμισμα για υπηρεσίες τις οποίες δεν δεσμεύθηκε να παράσχει. Κατά τον τρόπο αυτόν, η σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού περιορίζει τη συγκεκριμένη υποχρέωση του διοργανωτή.

- 38 Λαμβανομένου υπόψη του σκοπού της οδηγίας 2015/2302, ο οποίος συνίσταται στη διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών, οι υποχρεώσεις του διοργανωτή που απορρέουν από μια τέτοια σύμβαση δεν μπορούν, εντούτοις, να ερμηνεύονται περιοριστικώς. Επομένως, οι υποχρεώσεις αυτές περιλαμβάνουν όχι μόνον εκείνες που προβλέπονται ρητώς στη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού, αλλά και εκείνες που συνδέονται με αυτές και απορρέουν από τον σκοπό της σύμβασης (πρβλ. απόφαση της 18ης Μαρτίου 2021, Kuoni Travel, C-578/19, EU:C:2021:213, σκέψη 45). Εν προκειμένω, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει, βάσει των υπηρεσιών που όφειλε να παράσχει ο διοργανωτής, όπως αυτές προβλέπονταν στη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού την οποία είχε συνάψει με τους εκκαλούντες της κύριας δίκης, αν, μεταξύ άλλων, ο αποκλεισμός της πρόσβασης στις πισίνες του ξενοδοχείου, η έλλειψη προγράμματος ψυχαγωγίας σε αυτό καθώς και η αδυναμία πρόσβασης στις παραλίες της Γκραν Κανάρια και επίσκεψης της νήσου κατόπιν της εφαρμογής των μέτρων που έλαβαν οι ισπανικές αρχές για την καταπολέμηση της εξάπλωσης της πανδημίας της COVID-19 είναι δυνατό να συνιστούν μη εκτέλεση ή πλημμελή εκτέλεση της σύμβασης από τον διοργανωτή.
- 39 Κατά δεύτερον, σύμφωνα με το άρθρο 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/2302, η μείωση της τιμής του πακέτου πρέπει να είναι η κατάλληλη για κάθε περίοδο έλλειψης συμμόρφωσης. Η εκτίμηση της καταλληλότητας πρέπει, όπως και η διαπίστωση της έλλειψης συμμόρφωσης, να διενεργείται αντικειμενικώς, λαμβανομένων υπόψη των υποχρεώσεων του διοργανωτή με γνώμονα τη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού. Επομένως, η εν λόγω εκτίμηση πρέπει να στηρίζεται σε υπολογισμό της αξίας των ταξιδιωτικών υπηρεσιών που περιλαμβάνονταν στο πακέτο και δεν εκτελέστηκαν ή εκτελέστηκαν πλημμελώς, λαμβανομένης υπόψη της διάρκειας της εν λόγω μη εκτέλεσης ή πλημμελούς εκτέλεσης και της αξίας του πακέτου. Η μείωση της τιμής του πακέτου πρέπει να αντιστοιχεί στην αξία των ταξιδιωτικών υπηρεσιών ως προς τις οποίες διαπιστώθηκε έλλειψη συμμόρφωσης.
- 40 Κατά τρίτον, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 34 και από το άρθρο 13, παράγραφος 2, της οδηγίας 2015/2302, ο ταξιδιώτης υποχρεούται να ενημερώσει τον διοργανωτή χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, λαμβάνοντας υπόψη τις συγκεκριμένες περιστάσεις, σχετικά με τις περιπτώσεις έλλειψης συμμόρφωσης τις οποίες έχει διαπιστώσει στο πλαίσιο της εκτέλεσης ταξιδιωτικής υπηρεσίας που περιλαμβάνεται στη σύμβαση οργανωμένου ταξιδιού. Η παράλειψή του να το πράξει μπορεί να ληφθεί υπόψη κατά τον καθορισμό του ποσού της μείωσης της τιμής στην περίπτωση που η σχετική γνωστοποίηση θα είχε ενδεχομένως ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της διάρκειας της έλλειψης συμμόρφωσης.
- 41 Εν προκειμένω, καθόσον οι συγκεκριμένες περιπτώσεις έλλειψης συμμόρφωσης οφείλονταν στα μέτρα που έλαβαν οι ισπανικές αρχές για την καταπολέμηση της εξάπλωσης της πανδημίας της COVID-19, η εκ μέρους των εκκαλούντων της κύριας δίκης γνωστοποίηση των εν λόγω περιπτώσεων έλλειψης συμμόρφωσης δεν θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της διάρκειάς τους. Επομένως, η παράλειψη γνωστοποίησης δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο του καθορισμού του ποσού της συγκεκριμένης μείωσης της τιμής.
- 42 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2015/2302 έχει την έννοια ότι ο ταξιδιώτης δικαιούται μείωση της τιμής του οργανωμένου ταξιδιού του, όταν τυχόν έλλειψη συμμόρφωσης των ταξιδιωτικών υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στο πακέτο οφείλεται σε περιορισμούς που επιβλήθηκαν στον τόπο προορισμού του ταξιδιώτη προκειμένου να καταπολεμηθεί η εξάπλωση λοιμώδους νόσου και όταν έχουν επιβληθεί τέτοιοι περιορισμοί και στον τόπο κατοικίας του ταξιδιώτη καθώς και σε άλλες χώρες λόγω της παγκόσμιας εξάπλωσης

της λοιμώδους νόσου. Για να είναι κατάλληλη η μείωση αυτή, πρέπει να εκτιμάται με γνώμονα τις υπηρεσίες που περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο πακέτο και να αντιστοιχεί στην αξία των υπηρεσιών ως προς τις οποίες διαπιστώθηκε η έλλειψη συμμόρφωσης.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 43 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 14, παράγραφος 1, της οδηγίας (ΕΕ) 2015/2302 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2015, σχετικά με τα οργανωμένα ταξίδια και τους συνδεδεμένους ταξιδιωτικούς διακανονισμούς, η οποία τροποποιεί τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 και την οδηγία 2011/83/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και καταργεί την οδηγία 90/314/ΕΟΚ του Συμβουλίου,

έχει την έννοια ότι:

ο ταξιδιώτης δικαιούται μείωση της τιμής του οργανωμένου ταξιδιού του, όταν τυχόν έλλειψη συμμόρφωσης των ταξιδιωτικών υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στο πακέτο οφείλεται σε περιορισμούς που επιβλήθηκαν στον τόπο προορισμού του ταξιδιώτη προκειμένου να καταπολεμηθεί η εξάπλωση λοιμώδους νόσου και όταν έχουν επιβληθεί τέτοιοι περιορισμοί και στον τόπο κατοικίας του ταξιδιώτη καθώς και σε άλλες χώρες λόγω της παγκόσμιας εξάπλωσης της λοιμώδους νόσου. Για να είναι κατάλληλη η μείωση αυτή, πρέπει να εκτιμάται με γνώμονα τις υπηρεσίες που περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο πακέτο και να αντιστοιχεί στην αξία των υπηρεσιών ως προς τις οποίες διαπιστώθηκε η έλλειψη συμμόρφωσης.

(υπογραφές)